

دروس خانواده

دکتر سید علی میمنه

www.Ketab.ir

سرشناسه	:	میمنه، حیدر علی، ۱۳۴۴ -
عنوان و نام پدیدآورنده	:	دانش خانواده/ حیدر علی میمنه؛ با همکاری کانون فرهنگی هنری سلاله پاکان.
مشخصات نشر	:	جهرم: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد جهرم، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	:	۱۵۲ ص.
شابک	:	۹۷۸۹۶۴۱۰۴۶۲۰۲
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
یادداشت	:	واژه نامه.
یادداشت	:	کتابنامه.
موضوع	:	خانواده ها — مطالب گونه‌گون
موضوع	:	Families -- Miscellanea
شناسه افزوده	:	کانون فرهنگی هنری سلاله پاکان (جهرم)
شناسه افزوده	:	دانشگاه آزاد اسلامی، واحد جهرم
رده بندی کنگره	:	۱۶ ۵۳ ۱ ۹۷/م ۷۴۳ HQ
رده بندی دیویی	:	۰۶/۸
شماره کتابشناسی ملی	:	۴۶۶۶۲۳۹

- دانش خانواده

- دکتر حیدر علی میمنه عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد جهرم
- مقدمه: دکتر وحید ممتاز
- صفحه آرایی: مجتمع چاپ و تبلیغات شهروند
- ناشر: انتشارات دانشگاه آزاد واحد جهرم با همکاری کانون فرهنگی هنری سلاله پاکان جهرم
- چاپ: تابستان ۱۳۹۶
- شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه
- قیمت: ۶۰۰۰ تومان
- شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۱۰-۴۶۲۰-۲

فهرست مطالب

۹ مقدمه

۱۳ پیشگفتار

بخش نخست: دوران مجردی

۱۷ عوامل ناهمسانی رفتارها

شخصیت، هوشیهر، آموزش‌های خانوادگی، رسانه‌های جمعی، میزان باور، آگاهی، پایبندی به احکام دینی

۲۱ معیارها، رابطه سالم میان دختر و پسر
احترام، خود-پایان‌روی، پرهیز از روابط پنهانی، شناخت جنس مخالف، پرهیز از محرک‌های جنسی

۲۴ انگیزه‌های دوستی و دختر
آشنایی پیش از ازدواج، نیازهای انسی، نیازهای عاطفی، چشم هم چشمی، کلاه‌برداری

۲۷ پیامدهای دوستی میان پسر و دختر
کاهش تشکیل خانواده، سخت شدن پیوندها، خانوانشی

۲۸ موانع ازدواج و راه‌حل‌ها
مشکلات اقتصادی، شکست‌ها و محرومیت‌ها، وابستگی‌های عاطفی، پنهان‌کاری، ترس از تولد فرزند معلول، ترس از محدودیت، وسواس، آسایش، ارضای جنسی

بخش دوم: در آستانه ازدواج

۳۵ آمادگی‌های پیش از ازدواج

آمادگی جسمی، رشد عقلی، رشد عاطفی اجتماعی، توانایی تعیین نمودارهای گزینش، به دست آوردن رضایت خانواده، شناخت نشانه‌های آمادگی ازدواج در طرف مقابل

۳۸ معیارهای همسرگزینی

سلامت جسمانی، همسانی دینی، اصالت خانوادگی، تناسب مبنی، تناسب در تحصیلات، پذیرش زیبایی، داشتن شغل و درآمد، نزدیکی فرهنگی، نزدیکی

اقتصادی، نبود احساسات عاشقانه

- ۴۹ ■ راه‌های همسرگزینی ۴۹
- روش فردی، روش سنتی خانوادگی
- ۵۱ ■ آزمایش‌ها و مراقبت‌های پزشکی ۵۱
- آزمایش عدم اعتیاد، آزمایش تالاسمی، آزمایش بیماری‌های مقاربتی، آزمایش
ژنتیک، واکسن گزاز
- ۵۳ ■ پیرب و مقررات آن ۵۳
- ۵۴ ■ تکنیک‌های پیش از عقد ۵۴
- پرسش‌های فیزیکی، پرسش‌های دینی، پرسش‌های جسمی و روانی، پرسش‌های عاطفی

بخش سوم: دوران نام‌دی

- ۶۱ ■ شروط ضمن عقد ۶۱
- ۶۳ ■ عقد و دانستنی‌های آن ۶۳

بخش چهارم: تشکیل خانواده

- ۶۹ ■ اهمیت تشکیل خانواده ۶۹
- ۷۰ ■ اهداف تشکیل خانواده ۷۰
- ایجاد آرامش، ارضای قانونمند نیازهای جنسی، ادامه نسل
- ۷۲ ■ حقوق متقابل زوجین ۷۲
- حقوق زیستی، حقوق جنسی، حق مالکیت، هماهنگی برای خارج شدن از منزل
- ۷۴ ■ عوامل تحکیم خانواده ۷۴
- احترام متقابل، مدیریت ارتباط با خانواده همسر، آراستگی و نظافت، آگاهی از
تفاوت‌های زنان و مردان (نسبت عقل و عاطفه، شجاعت، جزئی‌نگری و کلی‌نگری،
میزان سخن گفتن، میزان نیاز به جلب توجه، حس مالکیت، میزان خشونت و
پرخاشگری، تفاوت حواس، میزان مشارکت در امور اجتماعی) مدیریت روابط
جنسی، صداقت، مدیریت، یادآوری و ساخت خاطرات خوب، اعلام همراهی در
سختی‌ها، ابراز دوستی، تشویق، گفتگو، گذشت، انصاف، وجود یاد خدا در منزل
- ۸۸ ■ عوامل تضعیف خانواده ۸۸

حسرت گذشته، افشای اسرار، تماس در محل کار، اندک‌بینی، مقایسه با دیگران، مشکلات اقتصادی، نادیده گرفتن مرزهای شرعی و اخلاقی، خشونت، برتری‌جویی، تسلیم، زخم‌زبان، پنهان کردن گلایه‌ها، کاهش تنوع در خانواده، زیر پا نهادن قول‌ها.

بخش پنجم: طلاق و پیامدهای آن

■ ۹۹ للاق پدیده‌ای ناخوش و لازم

■ ۱۰۰ اقدام طلاق

■ ۱۰۱ عوامل طلاق

ازدواج‌ها؛ اجبار، مشکلات اقتصادی خانواده، وضعیت نایبامان خانه پدری، آداب و رسوم، ارزش‌های اشیاست، نیش و کنایه اطرافیان، مصلحت‌های حرفه‌ای، ازدواج‌های ترجمه‌ای، زنگار (مشکلات روحی و روانی، رفتارهای نامتناسب، پیشینه ذهنی)، نبود بزرگوار، مایل، مشکلات اقتصادی، تفاوت‌های فرهنگی، اختلال‌های جنسی، دخالت خانوادگی، خشونت، تنوع طلبی جنسی، ضعف اعتقادات دینی

■ ۱۰۷ پیامدهای طلاق

افسردگی و ناامیدی، آسیب‌های روحی و تربیتی کودکان، آسیب‌های اجتماعی

بخش ششم: جمعیت و تربیت فرزند

■ ۱۱۱ عوامل تغییر جمعیت

■ ۱۱۲ وظایف والدین نسبت به فرزندان

پیش از تولد (تصمیم قبلی، آرامش روحی، توجه به نیازهای جسمی)

■ ۱۱۴ از تولد تا هفت سالگی

شیر دادن، نام نیکو نهادن، ایجاد امنیت، اجازه لمس و پرتاب، گفتگو با کودک، احترام به استقلال کودک، فراهم کردن زمینه بازی و تهیه اسباب‌بازی، آموزش کنترل ادرار، هماهنگی پدر و مادر، تربیت جنسی، مدیریت آموزش‌های دقیق، پاسخ مثبت به درخواست توجه، تشویق و تنبیه

■ از هفت تا دوازده سالگی

رسیدگی به امور درسی، ایجاد فرصت برای گفتگو، فراهم کردن محل مناسب مطالعه، تنظیم استفاده از رسانه‌ها، مقایسه نکردن فرزندان، حفظ حرمت معلم و فرزند، تفکیک جنسی در دوره دبستان، به‌کارگیری تشویق‌های مناسب، به‌کارگیری تنبیه‌های مناسب، نگهداری نقش‌های خاص، فراهم کردن محیط اخلاقی در خانواده، تنظیم رقابت‌ها، کمک به دوست‌یابی، مراقبت از میل جنسی کودکان، توجه به آموزش‌های دینی، آموزش آداب.

■ از سیزده تا هیجده سالگی (دوران نوجوانی) ۱۳۶

بزرگ‌تر شدن علائق بلوغ، تحریک‌پذیری، شتاب و بی‌نظمی، پرسش‌گری، دوستی‌های افراطی، خودپنداره، نگرانی نسبت به آینده، اختلال در ارتباط با خانواده، استقلال، سرافرازی، رسمیت شناختن حس استقلال، پیشنهاد به جای پند، اکتفا به تحصیل، معافیت در پایه‌های سابق، سردی رابطه با مدرسه و معلم، تحمیل رشته تحصیلی، توجیه به سوخت عاطفی، مدیریت به‌کارگیری رسانه‌ها، ماجراجویی.

■ کتابنامه ۱۵۱

مقدمه

خانواده به جرأت می‌توان مهم‌ترین نهاد بشری دانست که در طول تاریخ تکامل تمدن‌ها هم‌واره در بخش‌های مختلف تغییرات در وظایف و ساختارها بوده، ولی هرگز از بین نرفته و از ارزش آن کاسته نشده. کنش‌های این نهاد بسیار فراگیر و چندجانبه است. از یک‌طرف خانواده و ساختار ارتباطی آن، سلامت اجتماعی و فرهنگی یک جامعه را می‌سازد. چراکه از دید غالب علم‌پژدازان علوم اجتماعی خانواده مهم‌ترین عامل انتقال فرهنگی بین نسل‌ها و اصلی‌ترین عامل پرورش اجتماعی و ارزش‌گذاری‌های فردی در بین تمام نهادهای اجتماعی است. کار ارزش‌های طرح شده در سطح نظری، در سطح خانواده به صورت عملی متبلور شده و جریان می‌یابد.

از سوی دیگر در بعد روان‌شناختی، تقریباً تمامی دانش‌مندان این حوزه بر این باورند که سلامت خانواده زیربنایی‌ترین عامل در ترویج مستقیم بهداشت روان در سطح جامعه است. امروزه کمتر کسی به این باور شک دارد که اغلب مشکلات روحی و روانی دارای یک منشأ اصلی خانوادگی است.

در بعد ارزشی و اخلاقی نیز خانواده به عنوان زیرساخت اصلی حفظ مکارم اخلاقی در بین افراد یک جامعه و علی‌الخصوص نسل جوان می‌باشد. در بیشتر ادیان و از جمله دین مبین اسلام ارج و منزلت خانواده به حدی است که حرکت به سمت تشکیل آن را مقدس دانسته و تشکیل آن را ضامن نیمی از دین فرد می‌دانند.

با تمامی این گفتار در اهمیت تشکیل خانواده، امروزه بیش از هر زمان دیگری شاهد ایجاد مشکلات متعدد در تمایل به تشکیل و نحوه تشکیل آن هستیم. با توجه به این مشکلات متوجه تأثیر عوامل مختلفی در این مسأله می‌شویم که مهم‌ترین آن‌ها

را می‌توان به صورت زیر تقسیم نمود.

۱- **تاکید بر فردگرایی و لذت‌جویی.** گرچه زندگی در حال و اسیر گذشته نبودن و اضطراب آینده را نداشتن بسیار مفید است؛ ولی برخی این رویکرد را به صورت افراطی آن (البته با پشتوانه‌های تئوریک) مطرح کرده و از آن «همه کار توان کرد» را برداشت می‌کنند. در این رویکرد فرد سعی می‌کند فقط به لذت‌های آنی خود توجه کند و هیچ تعهد و مسئولیتی را نپذیرد. این افراد از داشتن یک رابطه طولانی تحت عنوان خانواده فرار می‌کنند چراکه آن را مانعی در راه خوش‌گذرانی‌های خود می‌دانند.

۲- **سعی در ارائه یک قالب جهانی به عنوان نمونه خانواده و ارتباط سالم.** علی‌رغم تفاوت در باورها، ارزش‌ها و فرهنگ جوامع، برخی از تحلیلگران سعی در جهانی‌سازی الگوی ارتباط و خانواده سالم را دارند. گرچه تحقیقات در حوزه ارتباط و خانواده بسیار مفید و رنگین است و استفاده از آن‌ها سودمند می‌باشد؛ ولی مسلماً الگوی روابط سالم و خانواده خوش‌بخت از جامعه‌ای به جامعه دیگر و از فرهنگی به فرهنگ دیگر تفاوت دارد. سلامت در حوزه ارتباط و خانواده همانند سلامت در حوزه پزشکی نیست که بتوان معیار ثابت برای آن قرار داد. در پزشکی معیار قند خون سالم و بیمارگونه مشخص و ثابت است؛ ولی در بحث سلامت ارتباط خانواده هرگز چنین نیست. مثلاً طلاق به عنوان یک مشکل خانواده‌ها دارای معیارهای مختلفی از جامعه‌ای به جامعه دیگر است و این تفاوت هم در بعد شدت عوارض و هم در نوع عوارض است. پس نمی‌توان همان شدت و عوارضی را که مثلاً برای طلاق در یک جامعه غربی مطرح می‌شود برای یک فرد ایرانی هم صادق دانست. هم‌اکنون شاخه جدیدی از تحقیقات بر روی هویت‌های فردی در جوامع مختلف در حال برتری است که روانشناسان را به این حقیقت رهنمون می‌کند که نمی‌توان الگوی سلامت را بدون در نظر گرفتن فرهنگ ترسیم کرد.

۳- **ضعف ارزش‌ها و باورهای اخلاقی.** این مبحث که خود نیازمند چندین کتاب است از عوامل بسیاری نشأت می‌گیرد. از بحث تبلیغات هدفمند گرفته تا بحث ترویج بی‌بند و باری توسط رسانه‌ها برای رسیدن به سودهای کلان. وقتی افراد یک جامعه و خصوصاً نسل جوان آن از ارزش‌ها تهی شوند، به خود اجازه می‌دهند در

راستای لذت‌طلبی خود، حقوق دیگران را تضییع کنند و هیچ عاقبتی را به رفتار خود مترتب ندانند. این بی‌باوری‌ها مستقیم‌ترین تأثیر خود را به نحوه انتخاب شریک زندگی، تشکیل خانواده و تربیت فرزند می‌گذارد.

تمامی مباحث طرح شده بالا لزوم آموزش متناسب، علمی و فرهنگی در مورد نحوه انتخاب، ارتباط و تعامل همسر و تشکیل خانواده را آشکار می‌سازد. در جامعه ما گام‌هایی هرچند غیرکافی برداشته شده که امید است فراگیرتر، پویاتر و علمی‌تر ادامه یابد. کتاب حاضر که توسط دوست گرامی و فرهیخته جناب دکتر حیدرعلی میمنه به جمع آراسته شده، محصولی باارزش و متناسب با فرهنگ اسلامی-ایرانی را به وجود آورده که می‌تواند راهگشای بسیاری از جوانان در نحوه ارتباط، انتخاب و نگهداری همسر باشد. امیدوارم این تلاش گران‌بها توسط خوانندگان این کتاب از طریق پیاده‌سازی مدل‌های زندگی شخصی‌شان ارج گذاشته شود و جناب دکتر میمنه نیز با نشر مطالب جدید به برکت بخشی خود به جوانان تشنه اطلاعات علمی ما ادامه دهند.

وحید ممتاز

پیشگفتار

یکی از سرنوشت‌سازترین مراحل زندگی، ازدواج و تشکیل خانواده است. گزینش درست در این مرحله تأثیر مستقیمی بر سلامت فرد و جامعه دارد. از این‌رو لازم است بخش مهمی از سرمایه‌های معنوی، در خدمت تشکیل، نگهداری و کارآمدی خانواده باشد. خانواده، نه تنها به نوشتن جامعه امروز را رقم می‌زند؛ بلکه با پرورش نسل، آینده جامعه را نیز خواهد ساخت.

اساس کیش مرد و زن به یکدیگر برآمده از فطرتی است که خداوند آن را در درون آدمیان قرار داده است؛ اما، به‌کارگیری نایاب و جلوگیری از کج‌روی و هرزرفتن این فطرت همانند همه کارهای فطری دیگر نیازمند آموزش است. در جوامع سنتی این آموزش‌ها به وسیله بزرگترهای خانواده به نسل‌های بعدی منتقل می‌شد؛ اما، امروزه به دلیل گرایش مردم به خانواده‌های کم‌جمعیت، مسائل و از سوی دیگر به علت پیچیده‌تر شدن مشکلات اجتماعی و خانوادگی، در کنار به‌کارگیری تجربه بزرگترها، آموزش‌های علمی خانواده نیز کاملاً ضروری به نظر می‌رسد. خانواده همانند بدن آدمی بخش‌ها و کارکردهای پیچیده‌ای دارد که شناخت و حفظ سلامت هر کدام از آنها نیازمند تخصصی ویژه است. بدون تردید کتاب‌های تخصصی که به‌طور جزئی و دقیق به بخش‌های خاصی از نیازهای خانواده تمرکز می‌کنند، سودمند هستند؛ اما، کاربرد واژه‌های تخصصی و حجم زیاد مطالب، استفاده از آنها را به افراد خاصی محدود کرده است. این کتاب کوششی است تا بخشی از مطالب علمی و تجربی مورد نیاز جوانان و خانواده‌ها را به زبانی ساده در اختیار آنان قرار دهد.

بخش نخست به شرح حال و وظایف دختران و پسرانی اختصاص یافته که سن

بلوغ را پشت سر گذاشته‌اند؛ ولی در آینده نزدیک امکان ازدواج ندارند. بخش دوم با دختران و پسرانی همراهی می‌کند که مشغول جستجو برای گزینش همسر بوده در آستانه ازدواج قرار گرفته‌اند. بخش سوم در برگیرنده آگاهی‌هایی است که دختران و پسران پس از عقد و پیش از عروسی بدان نیازمندند. بخش چهارم به اهمیت تشکیل خانواده و وظایف زن و شوهر در استمرار و استحکام آن پرداخته است. در بخش پنجم از طلاق، عوامل و پیامدهای آن سخن به میان آمده است و سرانجام بخش ششم راهنمای پدر و مادران است که می‌خواهند کودک و نوجوان شایسته‌ای را تربیت کنند. از پیشنهادها و اسفادهای خوانندگان محترم استقبال می‌کنیم.

حیدر علی میمنه